

**Stichting Hassan II
Voor Marokkanen woonachtig in het buitenland**

**INVESTERINGSGIDS VOOR DE IN HET BUITENLAND WOONACHTIGE
MAROKKANEN**

De dienstensector



INHOUDSOPGAVE

Brief van de afgevaardigde Minister	7
Presentatie van de sector	9
Sectorbeleid.....	10
Algemene aanbevelingen	11
Procedures van goedkeuring voor onderzoeksverrichtingen en projectontwerp	12
Erkende instellingen voor management en boekhouding	20
Vrije beroepen	22
Handelsagenten	24
Handelaren en verzekeringsagenten	25
Douane doorvoer	27
Transport verhuur	27
Verhuisbedrijven	28
Inhuren van arbeidskrachten	29
Verhuur van bedrijfsruimten	30
Installateurs en réparateurs	31
Plaatselijke consumptieverkoop	32
Procedures van bedrijfsoprichting	35
Modaliteiten van bedrijfsfinanciering	37
Goedgekeurde voordelen	38
Annex	43

Deze gids is een informatief document. Het beschrijft de dienstensector in Marokko, wettelijke en statutaire bepalingen en administratieve procedures betreffende investeringen aldaar. Er worden geen adviezen ten aanzien van investeringen gegeven en het pretendeert ook niet volledig te zijn. Naast deze gids zult u dus nog altijd een beroep moeten doen op de diensten en adviezen van gespecialiseerde instellingen.

De geldigheid van de informatie van deze gids is gebaseerd op de datum van uitgave. De Stichting Hassan II zal ervoor zorgdragen de informatie actueel te houden. Hiertoe zullen nieuwe actuele edities of supplementen worden uitgegeven al naar gelang er sprake is van relevante wijzigingen.

PRESENTATIE VAN DE SECTOR

Dienstverlenende bedrijven behoren tot de tertiaire sector. Gewoonlijk genereert deze sector in een ontwikkelde markt meer dan twee derde van het BBP. Daarom hecht deze gids belang aan deze strategische sector van de Marokkaanse economie.

Diensten kunnen worden onderverdeeld in diensten aan bedrijven (business to business), huishoudens en particulieren.

Dienstverlenende activiteiten zijn van commerciële aard en hebben betrekking op het commercialiseren van ontastbare en niet-houdbare goederen. Dienstverleningen zijn immateriële producten die bedoeld zijn om aan de volgende behoeften te voldoen: zorg, onderzoek, studie, engineering, reparatie, juridisch advies, etc.

Bovendien dient men te weten dat handel in diensten kan leiden tot productie van goederen zoals bij horecaondernemingen.

Zelfs in de goederenproductie, komt een belangrijk deel van de toegevoegde waarde voort uit middelen als diensten. Voorafgaand hieraan gaat het bijvoorbeeld om onderzoek naar uitvoerbaarheid en ontwikkeling. In de productiefase gaat het om boekhouding, engineering en administratie. Daarna gaat het om publiciteit, opslag en distributie.

De dienstensector beslaat 54% van het bruto nationaal product. Het marktaandeel van de internationale handel van diensten in de buitenlandse handel van Marokko is ongeveer 40%.

SECTORBELEID

Het is eenieder toegestaan om in Marokko handel te drijven. Er wordt geen enkel onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen, noch tussen vrouwen en mannen.

De belangrijkste bepalingen die door de overheid zijn genomen ten aanzien van diensten zijn:

- Het lidmaatschap van Marokko bij het akkoord van de Wereld Handelsorganisatie (WHO) betreffende diensten
- De veralgemenisering van voordelen van het handvest der investeringen voor de dienstensector.

Dit document is geschreven om projectontwikkelaars beter van informatie te voorzien over administratieve procedures en statutaire bepalingen betreffende investeringen in diensten en over de uitvoering daarvan.

Derhalve zullen de volgende punten aan bod komen:

- de wijze waarop een dienstverlenende instelling wordt opgericht
- de oprichting van een onderzoeksbureau
- de oprichting van een erkende boekhoudkundige instelling
- de uitvoering van vrije beroepen
- handelsagenten en verzekeringsagenten
- douane-expediteurs
- het inhuren van arbeidskrachten en huren van middelen van vervoer
- het belastingsysteem van de dienstensector
- de procedures van bedrijfsoprichting
- modaliteiten van bedrijfsfinanciering
- de aan de sector verleende voordelen

ALGEMENE AANBEVELINGEN VOOR HET UITVOEREN VAN DIENSTEN

Het is geconstateerd dat bepaalde personen besluiten een onderneming te stichten, slechts op grond van de mogelijkheid om een lening te verkrijgen. Anderen die slechts een idee hebben, richten een bedrijf op waarvan het plan pas achteraf goed wordt bestudeerd.

Deze manier van handelen voor het opstellen van een plan is niet logisch, noch verstandig.

De juiste procedure die een kans van slagen geeft moet de volgende 4 chronologische stappen in acht nemen:

- De precieze omschrijving van het plan en analyse van juistheid en conformiteit met de behoeften in de markt en de huidige wetgeving;
- De uitvoering van een gedetailleerd onderzoek naar uitvoerbaarheid die technische, economische en financiële aspecten van het plan beschrijft;
- Het opstellen van het juridische kader waarbinnen het plan dient te worden gerealiseerd (eenmanszaak, bedrijf);
- Mobilisering van benodigde financiële bronnen ter uitvoering van het plan (privégelden, leningen).

In het algemeen heeft een goed voorbereid plan alle kans van slagen. Tegelijkertijd kan een goed opgesteld plan gemakkelijker worden gefinancierd. Echter alleen plannen die door professionals worden geleid kunnen wezenlijk slagen.

NB: *de procedures van oprichting van bedrijven en wijze van financiering worden in het laatste deel van dit document uiteengezet.*

GOEDKEURINGSPROCEDURES VAN RECHTSPERSONEN EN NATUURLIJKE PERSONEN DIE BELAST ZIJN MET ONDERZOEKSVERRICHTINGEN EN PROJEKT- ONTWERP EN UITVOERING

Voor de op kosten van de Staat over te dragen dienstverleningen op het gebied van onderzoeksverrichtingen (zie gedetailleerde lijst hieronder) bestaat er een systeem van goedkeuring.

Deze voorwaarden gelden echter niet voor verrichtingen door architecten en topografische landmeters.

Onderzoeksbureau's die te maken krijgen met goedkeuringsprocedures houden zich geheel of deels bezig met:

- Onderzoek van omschrijving;
- Onderzoek van uitvoerbaarheid;
- Onderzoek naar het opmaken van het grondmodel;
- Voorafgaand onderzoek naar soorten investeringen, verzameling van basisgegevens en investeringsmogelijkheden;
- Beknopte voorstudie van het plan die verschillende oplossingen onderzoekt;
- Gedetailleerde voorstudie van het plan over uitvoerbare oplossingen en beknopte evaluatie daarvan;
- Plan van uitvoering met gedetailleerde beschrijving van de definitieve oplossing door middel van voorafgaande berekening van werkzaamheden;
- Opstelling van het bedrijfsonderzoeksrapport;
- Coördinatie en sturing van werkzaamheden met inbegrip van het bestek en opstelling van berekeningen;
- Analyse van resultaten van kwaliteitscontroles;
- Technische ondersteuning.

VOORWAARDEN BIJ HET VERLENEN VAN GOEDKEURING

Goedkeuring aan natuurlijke en rechtspersonen wordt verleend door het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, nadat het voorstel is ingediend bij de goedkeuringscommissie. Aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan:

De natuurlijke persoon die goedkeuring aanvraagt moet:

- a) Woonachtig zijn in Marokko.
- b) In het bezit zijn van een universitair diploma in de economie of engineering afgegeven in het land van herkomst of een gelijkwaardig diploma conform de op dat moment geldende wetgeving en regelgeving.
- c) Hoofdzakelijk één van de reeds genoemde activiteiten uitoefenen.
- d) Kunnen aantonen dat, na uitreiking van het diploma, er voldoende relevante ervaring is opgedaan van tenminste 3 jaar waarvoor goedkeuring wordt aangevraagd.
- e) Er moeten geen veroordelingen hebben plaatsgevonden op grond van oneerlijk of immoreel handelen, en geen faillissement hebben plaatsgevonden. Ten aanzien van oudere werknemers mag er geen sprake zijn geweest van ambtontzeggingen ten gevolge van oneerlijk of immoreel handelen of op grond van handelingen die in strijd zouden zijn met een correcte uitoefening van de functie.

De rechtspersoon die goedkeuring aanvraagt:

- a) Zal het hoofdkantoor gevestigd moeten hebben in Marokko
- b) Moet als hoofddoel hebben het uitoefenen van activiteiten die betrekking hebben op voornoemde dienstverrichtingen.

Voor wat betreft naamloze vennootschappen, zal de algemene directie en/of technische directie moeten voldoen aan de voorwaarden hiervoor genoemd onder b), d) en e).

De directie van overige bedrijfsvoeringen zal aan hiervoor genoemde voorwaarden moeten voldoen.

Procedure van deponering en goedkeuring

Door middel van aangetekend schrijven met bericht van ontvangst of bewijs van afgifte dienen geïnteresseerden hun goedkeuringsaanvragen te adresseren aan het permanente secretariaat van de goedkeuringscommissie.

Deze aanvragen dienen op speciale door het secretariaat uitgegeven formulieren te worden ingevuld. Zij zullen moeten worden overhandigd met de volgende bewijsstukken:

I – Ten aanzien van natuurlijke personen:

- a) Vestigingsvergunning;
- b) Bewijs van inschrijving op de lijst van bedrijfsbelastingplichtigen van niet ouder dan één jaar;
- c) Een fotokopie van het gewaarmerkte diploma;
- d) Documenten waarin verklaard wordt dat de kandidaat gedurende minstens 3 jaar de genoemde verrichtingen heeft gerealiseerd;
- e) Het bulletin nr. 3 uit het strafregister, niet ouder dan 3 maanden, of enig ander officieel vervangend document;
- f) Het certificaat *model J* uit het handelsregister;
- g) Een opgave van personeelsleden en al bij de bedrijfsvoering betrokkenen van niet ouder dan een jaar, ondertekend door de sociale verzekeringsbank;
- h) Een door de belastingdienst der directe belastingen en/of vergelijkbare belastingen uitgegeven verklaring van de gerealiseerde omzet van de laatste 3 jaar of, indien afwezig, sinds het begin van de activiteiten indien zij minder dan 3 jaar geleden hebben aangevangen;
- i) Een door de plaatselijke belastingontvanger uitgegeven verklaring daterend van minder dan één jaar waarin staat dat de kandidaat met regelmaat heeft voldaan aan zijn belastingverplichtingen. Indien er geen betalingen hebben plaatsgevonden dient de boekhouder van het incassobureau te kunnen bevestigen dat de kandidaat solvabel is;

- j) Relevante technische referenties naar aard en kosten van de verrichte diensten, alsook naar de plaats en tijdstip van uitvoering, en naam, woonplaats of, zonodig naam en adres van de opdrachtgevers die verrichtingen hebben uitgevoerd.
Alleen diensten die, zonder tussenkomst van onderaannemers e.d., maar direct door de geïnteresseerde zelf zijn verricht komen in aanmerking;
- k) Lijst van materiële middelen, met technische specificaties en vermelding van aanschafwaarde en datum van aankoop;
- l) Lijst van directie- en kaderpersoneel met vermelding beroepskwalificaties.

II – Ten aanzien van rechtspersonen

- a) Een kopie van de statuten;
- b) Bewijs van inschrijving bij de bedrijfsbelastingdienst, niet ouder dan één jaar;
- c) Bovengenoemde documenten vanaf f t/m l.

Rechtspersonen dienen bovendien documenten c), d) en e) genoemd onder I voor te kunnen leggen. Het gaat hier om algemeen directeur of technisch directeur van naamloze vennootschappen of leidinggevenden indien sprake is van andere vormen van bedrijfsvoering.

De minister van ruimtelijke ordening zal het certificaat van goedkeuring overhandigen aan natuurlijke en rechtspersonen die onderzoeksverrichtingen doen of handelen als opdrachtgever. Op dit certificaat staat het soort activiteit vermeldt waarvoor goedkeuring is verleend.

Belanghebbenden zullen over enige afwijzing of goedkeuring door de goedkeuringscommissie op de hoogte worden gesteld door middel van aangetekend schrijven met bericht van ontvangst binnen een termijn van 60 dagen gerekend vanaf de datum vermeld op het ontvangstreĝu van de aanvraag of, vanaf de datum waarop het goedkeuringsdossier is ontvangen. In geval dat de aanvraag wordt afgewezen moet het motief daarvan worden aangevoerd.

Procedure van beroep in geval van afwijzing:

Indien de aanvraag geheel of gedeeltelijk is afgewezen, kan deze opnieuw ter beoordeling worden voorgelegd aan de goedkeuringscommissie. Deze moet binnen twee maanden nadat het dossier opnieuw is voorgelegd uitsluitel geven.

Indien het uitsluitel niet naar tevredenheid is, kan de eiser een bezwaarschrift indienen bij het ministerie van ruimtelijke ordening waarin de redenen van de klacht worden beschreven.

De geldigheidsduur van de officiële goedkeuring is 3 jaar.

Niettemin kan degene aan wie goedkeuring is verleend jaarlijks het dossier opnieuw ter behandeling indien zich veranderingen in de situatie hebben voorgedaan.

Het is mogelijk dat er een tijdelijke goedkeuring wordt verleend aan startende bedrijven of eenmanszaken die geen verklaring zoals genoemd onder h) en/of technische referenties kunnen voorleggen.

Indien deze verklaring en/of referenties alsnog binnen één jaar kunnen worden voorgelegd, en deze door de commissie positief wordt beoordeeld, kan de tijdelijke goedkeuring worden omgezet in een definitieve goedkeuring. Deze termijn kan eventueel worden verlengd.

Indien de commissie de aanvraag heeft afgewezen of wanneer genoemde verklaring en/of technische referenties niet kunnen worden voorgelegd kan de tijdelijke goedkeuring worden ingetrokken.

Genoemde bepalingen zijn tevens geldig indien een persoon aan wie reeds goedkeuring is verleend een nieuwe aanvraag indient voor andere activiteiten dan waarvoor reeds goedkeuring is verleend.

Deelname aan marktonderzoek:

Alleen natuurlijke en rechtspersonen aan wie goedkeuring is verleend en die belast zijn met onderzoeksverrichtingen of handelen als opdrachtgever, zijn individueel of in groepsverband gerechtigd tot deelname aan door de Staat geïnitieerde activiteiten op het gebied van marktonderzoek.

Een rechtsgeldig exemplaar van het certificaat van goedkeuring ontheft de inschrijver van aanlevering van technische gegevens, tenzij anders is aangegeven in de bijzondere voorschriften.

Genoemde goedkeuring heeft geen betrekking op natuurlijke personen en rechtspersonen die niet woonachtig zijn in Marokko en die onderzoeksverrichtingen doen of handelen als opdrachtgever.

Intrekking van goedkeuring

De commissie kan bij de minister van ruimtelijke ordening een voorstel doen tot intrekking van goedkeuring, wanneer een persoon niet meer voldoet aan de voorwaarden die hebben geleid tot die goedkeuring.

Indien er sprake is van enige vervalsing, modificatie of onrechtmatigheid van bewijsstukken door kandidaten, dan kan de minister van ruimtelijke ordening na voorstel van de goedkeuringscommissie overgaan tot intrekking van de voorlopige of definitieve goedkeuring.

De periode van tijdelijke intrekking kan niet korter zijn dan 6 maanden, en niet langer dan 2 jaar.

De goedkeuringscommissie kan de tijdelijke of definitieve intrekking voorstellen na verhoor van betrokkenen of wettelijke vertegenwoordigers.

Beslissingen betreffende intrekking van goedkeuring worden onder dezelfde voorwaarden als verlening van goedkeuring aan betrokkenen medegedeeld.

Soorten activiteiten waarvoor goedkeuring moet worden aangevraagd:

1 – Bouw:

- Alle soorten van bouw: woningen, industriële bouw, kantoren, winkelcentra, onderwijsinstellingen, hotels, ziekenhuizen, stations, openbare voorzieningen, renovaties, préfabricatie
- Berekening van algemene structuren, metaalbouw inbegrepen
- Technische constructies: elektriciteit, klimaatregeling, loodgieterij, telefoon...

2 – Verkaveling:

Onderzoek van o.a. spoor- en wegennet, stadsplanning, toeristische voorzieningen, recreatie ...

3. Stadswaterbouwkunde:

Watervoorziening en distributie, stadssanering, drinkwater- en afvalwaterzuivering.

4. Transport, bouw van wegen en snelwegen:

Wegen, snelwegen, spoorwegen, luchthavens, inbegrepen kleine constructies (doorlaatbruggen en spuigoten), wegmarkering.

Vervoersnetwerken, openbaar stadsvervoer, infrastructuur luchthavens

5. Kunstbouwwerken:

Bruggen, waterleidingswerken, wateropslagplaatsen, kruispuntbouwwerken, tunnels, indrukwekkende bouwwerken.... Inbegrepen keuringswerken en non-destructieve controles.

6. Damwerken:

Grote waterkeringen, stuwdammen

7. Scheepvaart- en rivierwerken:

Zee- en rivierhavens, aanleg van waterstromen

8. Verdedigingswerken met bijzonder karakter.

9. Landbouwstudies:

Ruil/herverkaveling, irrigatie, plattelandsverbetering, bodemkunde, landbouwkunde, natuurlijke bronnen, bosbouw, veeteelt ...

Landbouwwerken en ontwikkeling.

10. Industrie en energie:

Industrie en metaalbewerkende industrie, nucléaire industrie, afvalverwerkende industrie, transport- en distributie-industrie: pijpleidingen, gazoducs ...), mechanische industrie, elektromechanische industrie, agro-industrie, farmaceutische industrie, chemische industrie, petrochemische industrie, vervangingsenergie, bemesting, cementindustrie, automatisering van fabricageprocédé, vliegtuigindustrie, automobiëlindustrie, koelcellen, elektronica.

11. Informatietechnologie:

Vervaardiging van informatiesystemen, ook ten behoeve van bedrijfsvoering, controlesystemen van hard- en software, audit informatica (fysieke installatie, organisatie, exploitatiesystemen), advisering en realisatie van softwareprogramma's, werkzaamheden in het kader van informatisering. Telecommunicatie, afstandsdetectie, telematica.

12. Géologie, geofysica, géotechniek, hydrologie, hydrageologie:

Prospectie, projecten in het kader van aanboring waterbronnen, diagnose van bestaande bouwwerken, non-destructieve controles, instellingen.

13. Algemeen onderzoek

Planning, economisch onderzoek, marktonderzoek, organisatieonderzoek, onderzoek bedrijfsvoering en Human Resources, onderzoek productiebeheer, bezuiniging, sociologie, meteorologisch onderzoek, impact, sectoren onderzoek, audit, kwaliteitsonderzoek, hulpverlening ten behoeve van niveauverbetering.

ERKENDE INSTELLINGEN VOOR BEDRIJFSVOERING EN BOEKHOUDING

Industriëlen, handelaren, ambachtslieden en boeren die inkomstenbelasting moeten afdragen volgens het stelsel van forfaitaire winstbelasting of van vereenvoudigd netto resultaat, die hun belastingaangiften en documenten op geldigheid laten certifiëren, die de boekhouding uit handen geven aan gespecialiseerde centra, behorende tot de kamer van koophandel en industrie, kamer van ambachtsbedrijven of kamer van landbouw, genieten een aftrek van 15% van de heffingsgrondslag.

Genoemde bedrijven moeten door het ministerie van financiën zijn erkend na goedkeuring van het toezichthoudend ministerie.

Voordelen van erkende instellingen:

Materiële vergissingen die door centra voor administratiebeheer zijn begaan in de uitvoering en behandeling van de boekhouding kunnen in geen geval leiden tot herziening van de aanslag in het nadeel van de belanghebbende, indien deze heeft zorggedragen voor de aanlevering van alle stukken en documenten die nodig zijn voor een zorgvuldige en juiste uitvoering van de boekhouding.

Bedrijven die aan het hoofd staan van erkende instellingen zijn vrijgesteld van BTW, bedrijfs- en nationaal solidariteitsbelasting gedurende een periode van 4 opeenvolgende jaren, vanaf de datum van goedkeuring.

Bij de akten van oprichting van dergelijke bedrijven worden geen registratierechten en belastingzegels in rekening gebracht.

Aanvraag van opening van een erkende instelling:

De aanvraag voor goedkeuring van bedrijven die erkende administratiekantoren in beheer hebben moet worden opgesteld op een door het ministerie van handel en industrie speciaal uitgegeven formulier. Deze wordt door de wettelijke vertegenwoordiger van het bedrijf ondertekend.

Het dossier van de aanvraag voor goedkeuring moet in 3 exemplaren bij het ministerie van handel en industrie worden gedeponereerd. Deze moet vergezeld zijn van het interne bedrijfsreglement, en naar behoren door de wettelijke vertegenwoordiger van het bedrijf zijn ondertekend.

Een bewijs van ontvangst van ieder ingediend dossier wordt afgegeven aan de wettelijke vertegenwoordiger van het bedrijf of de volmachthebber.

Het model van het interne bedrijfsreglement moet voornamelijk bevatten:

- de competentie en het functioneren van de instelling
- de verplichtingen van klanten en voorwaarden van lidmaatschap
- de samenstelling en missie van de door de instelling gevoerde bedrijfspolitiek
- de verantwoordelijkheden van de instelling en haar relatie met de belasting – en administratiekantoor

Iedere afwijzing van de aanvraag moet door middel van aangetekend schrijven met bewijs van ontvangst aan het belanghebbende bedrijf kenbaar worden gemaakt.

VRIJE BEROEPEN

Vrije beroepen zijn beroepen die door dienstverlenende bedrijven worden uitgeoefend, zoals advocaten, consultants, tolken, notarissen, architecten, opmeters, landmeters, topografen en experts op ieder gebied.

In het algemeen zijn vrije beroepen gereguleerd. De uitoefening daarvan moet zijn goedgekeurd door het toezichthoudend ministerie of door het algemene secretariaat van de regering.

Ten aanzien van de BTW is de belastbare omzet voor de berekening van de belasting van vrije beroepen samengesteld uit het bruto bedrag van het honoraria en andere vergoedingen, eventueel vermindert met toegestane voorschotten.

A - Bruto bedrag van honoraria:

Deze bedraagt alle gelden die door de belastingplichtige zijn geïncasseerd, zelfs als sommige elementen apart zijn gefactureerd.

Over de volgende inkomsten moet omzetbelasting worden betaald:

* Honoraria in de eigenlijke zin en neveninkomsten wanneer het vergoedingen betreft voor diensten in het kader van uitoefening van vrije beroepen of andere activiteiten die onder de BTW verplichting vallen.

B – Overige vergoedingen:

Het betreft hier vooral inkomsten die betrekking hebben op kosten die voor rekening komen van de belastingplichtige, zelf als deze apart worden gefactureerd.

Deze kosten zijn:

- Kosten voor kantoorbenodigdheden (telefoon, papier, afdrukken, zegels, foto's etc.);
- Vervoerskosten, hotelkosten, restaurantkosten gerelateerd aan dienstreizen;
- Representatiekosten (zakendiners, receptiekosten);
- Kosten voor tandheelkundig materiaal en prothesen.

C – Toegestane voorschotten

Dit zijn in principe kosten die wettelijk ten laste komen van de betrokkene en welke als voorschot door het dienstverlenende bedrijf wordt gegeven, onder voorwaarde dat:

- 1) Terugbetaling niet op forfaitaire basis zal geschieden en reëel is;
- 2) Genoemde voorschotten apart zijn vermeld, tegen kostprijs;
- 3) Deze kosten niet vallen onder de in rekening gebrachte BTW.

Hieronder vallen:

- Registratiekosten en juridische onkosten die door een advocaat op verzoek van zijn cliënt zijn betaald
- Kosten van belastingzegels op expertiserapporten. Echter, wanneer de belastingplichtige een globaal forfait betaalt waarbinnen de gemaakte kosten zijn inbegrepen, dan moet de BTW voldaan zijn over het totale bedrag van de geïnde gelden.

HANDELSAGENTEN

De rol van de handelsagent bestaat uit het direct in contact brengen van partijen en niet uit het zelf afsluiten van handelszaken. In principe verkrijgt hij geen enkele mandaat en voert hij geen enkele opdracht uit, dit in tegenstelling tot de commissionair.

De handelsagent is belastingplichtige over het bruto bedrag van de courtage die hij ontvangt uit beider partijen.

A) Depothouders:

De deponthouder die goederen verkoopt welke niet tot zijn eigendom behoort, noch bij hem in depot zijn ontvangen, handelt in naam van een commissionair. Dientengevolge, is hij BTW-plichtig over het bedrag van zijn commissies en niet over het bedrag van de verkopen.

b- Distributeur concessionaris (van materiaal of merk):

De concessionaris die, in ruil voor geleverde diensten (opslag, onderhoud, verificatie en reparatie van materiaal ...) een vergoeding ontvangt volgens de bepalingen in het contract, treedt op als BTW plichtig tussenpersoon over het bruto bedrag dat hem is toegekend.

C- Zakenwaarnemers

Het beroep van zakenwaarnemer is van commerciële aard zonder onderscheid te maken tussen zakenwaarnemers die zaken doen met handelaren of zij die zich bezig houden met het beheer van commerciële of niet-commerciële zaken.

De BTW welke zij verplicht zijn af te dragen heeft betrekking op de bruto inkomsten, eventueel verminderd met goedgekeurde en reële voorschotten.

D- Expediteurs:

Onder expediteurs wordt alleen verstaan personen die belast zijn met goederenvervoer met uitzondering van degenen die zich bezighouden met personenvervoer en degenen die het

Transport door derden (spoorweg- en scheepvaartbedrijven etc.) laten uitvoeren.

Degene die zich bezighoudt met transport en hiervoor vervoersmiddelen inhuurt is geen expediteur maar transportondernemer, omdat hij verantwoordelijk blijft voor de onderneming.

Het begrip expediteur moet dus niet verward worden met transportondernemer die zelf voor derden het transport uitvoert. Derhalve mogen de transportkosten door expediteurs worden afgetrokken als zij een beroep doen op derden voor de uitvoering van het goederenvervoer.

AGENTEN EN VERZEKERINGSMAKELAARS

Verzekeringscourtage is benodigd goedkeurig door het Ministerie van Financiën, nadat de kandidaat toestemming heeft gekregen van het verzekeringskantoor welke hij gaat vertegenwoordigen.

Bovendien moet de kandidaat bewijzen dat hij minstens 6 jaar ervaring heeft op het gebied van verzekeringen en in het bezit is van een universitaire licentie in de rechten of in economie of een gelijkwaardig diploma.

De agent, vertegenwoordiger of verzekeringsagent die voor een verzekeringskantoor een contract binnenhaalt voert een handeling uit van commerciële aard waarover BTW moet worden afgedragen.

DE DOUANE-EXPEDITEUR

De aanvraag voor goedkeuring door de douane-expediteur moet door middel van een aangetekend schrijven aan de directeur van de douaneadministratie worden gericht. In de aanvraag moet staan bij welke douanekantoren de functie van expediteur gewoonlijk wordt uitgeoefend.

De aanvraag voor goedkeuring moet vergezeld worden van:

1 – voor natuurlijke personen:

- a) Uittreksel uit het geboorteregister of elk ander vervangend document;
- b) Uittreksel uit het strafregister van niet ouder dan 3 maanden of ieder ander vervangend document;
- c) Uittreksel uit het bevolkingsregister in Marokko;
- d) 3 pasfoto's;
- e) Een bewijs van inschrijving in het handelsregister of intentieverklaring tot inschrijving.

2 - voor rechtspersonen

- a) Een kopie van de bedrijfsstatuten of akte van oprichting, gewaarmerkt conform het origineel, met de gelegaliseerde handtekening(en);
- b) De notulen van de Algemene Vergadering waarin de personen worden genoemd die de volmacht hebben te tekenen in naam van het bedrijf, gewaarmerkt conform het origineel, met de gelegaliseerde handtekening(en);
- c) Een bewijs van inschrijving in het handelsregister of intentieverklaring tot inschrijving;
- d) De stukken a, b, c en d, hiervoor genoemd onder 1 betreffende ieder persoon die de volmacht hebben te tekenen in naam van het bedrijf.

De douaneadministratie moet bericht geven van ontvangst binnen een termijn van 15 dagen na ontvangst van de aanvraag. Tevens stelt zij een onderzoek in en wendt zij zich tot het tuchtcollege van erkende expediteurs ter beoordeling van het verzoekschrift.

VERHUUR VAN VERVOERMIDDELEN

Elk autoverhuur moet door het Ministerie van Transport worden goedgekeurd door overleg van het bestek dat door het Ministerie wordt vereist.

Een bedrijf dat ten behoeve van korte excursies occasioneel een bus met chauffeur huurt en verantwoordelijk blijft voor zijn vervoersdiensten wordt beschouwd als transporteur en komt in aanmerking voor een verlaagd belastingtarief.

De bedrijfsomzet voor deze diensten bestaat uit het verhuurtarief.

Echter, alle verhuur van auto's met of zonder chauffeur, wordt beschouwd als verhuur van zaken en wordt diensgevolge over het bruto verhuurbedrag BTW geheven tegen normaal tarief.

Ten aanzien van particuliere wagons die door het Nationale Spoorwegbedrijf (O.N.C.F.) worden geëxploiteerd kunnen, voor de bepaling van de hoogte van de omzet, de periodiek aan de gebruikers uitgekeerde restituties, in de vorm van bijdragen evenredig aan het aantal afgelegde kilometers, in mindering worden gebracht van de door de gebruikers aan de Marokkaanse spoorwegen betaalde vervoerkosten.

VERHUISBEDRIJVEN

Verhuisbedrijven moeten over de bruto inkomsten BTW-belasting betalen voor de aan hun klanten geleverde diensten, met uitzondering van uitgaven in opdracht van hun klanten aan wie zij verantwoording afleggen.

In dit geval kunnen zij van de omzet aftrekken:

- Vervoerskosten door derden uitgevoerd (spoorwegen, boot, etc.), de hieruit voortvloeiende laad- en aflaadcosten, met uitzondering van de door het verhuisbedrijf eigen gemaakte kosten;
- De in opdracht van de klant afgesloten verzekeringskosten (scheepvaart e.d.) die alleen betrekking hebben op transportrisico (aftrek tot de aan de verzekeringsmaatschappij betaalde premies in verband met de verhuizing in kwestie);
- Vervoerskosten buiten Marokko, bij welke expediteur dan ook;
- Kosten i.v.m. doorvoer naar het buitenland (mankrachten, vracht- en aflaadcosten);
- Kwitantiezegels;
- Voor rekening van de klant direct betaalde of aan de expediteur betaalde douanerechten en in- en uitvoerrechten;
- Fooien, waarvan de verdeling moet kunnen worden aangetoond.

INHUUR VAN PERSONEEL OF ARBEIDSKRACHTEN

Bedrijven die arbeidskrachten inhuren, de zgn. “Uitzendondernemingen”, maken in Marokko een sterke ontwikkeling door. Een gevoelig onderdeel bij dit soort activiteiten is de salarisverwerking en het beheer en verwerking van dossiers in het kader van sociale zekerheid van tijdelijk personeel.

Een bedrijf dat haar eigen personeel uitlevert aan derden (mankracht, technische krachten) voor het verrichten van arbeid of dienstverlening, zal over de inkomsten die zij hierover verkrijgt, als onderdeel van haar omzet, BTW-belasting moeten betalen.

Echter, indien het personeel het salaris ontvangt van derden bij wie zij is uitgezonden, en het bedrijf dat haar uitzendt slechts een vergoeding ontvangt voor af te dragen sociale premies en fiscale inhoudingen over dit personeel, zal deze vergoeding niet meegenomen worden bij de berekening van de heffingsgrondslag, aangezien deze gelden, worden beschouwd als onkostenvergoeding.

VERHUUR VAN GEMEUBILEERDE PANDEN OF INDUSTRIËLE OF HANDELSVESTIGINGEN

a- Verhuur van gemeubileerde panden

Alleen over de inkomsten van de verhuur van bijv. een gemeubileerde villa of appartement moet door de verhuurder BTW-belasting worden betaald. Hierbij is het van geen belang of de verhuurder al dan niet diensten of benodigdheden levert aan de huurder. Echter zal alle verhuur van leeg onroerend goed niet onder de BTW-belasting vallen.

b- Verhuur van industriële of handelsvestigingen

Vallen niet onder de BTW-belasting alle verhuur van hotels, motels, vakantiecentra en toeristische accommodatie.

Vallen tevens niet onder BTW-belasting alle verhuur van industriële en handelsvestigingen die deels of geheel betrekking heeft op de hierna genoemde elementen van een handels- of industriële onderneming:

- Materiële zaken (bouwwerk en terrein, materiaal, inboedel, machines)
- Immateriële zaken (klantenkring, goodwill, commerciële naam, reclameborden, merknaam, octrooi, recht van huur)

De omzet die in aanmerking wordt genomen is het bedrag van de bruto verhuurprijs, waarbij de waarde van de lege ruimten en de lasten die de verhuurder aan de huurder in rekening brengt zijn inbegrepen.

Deze verhuur onderscheidt zich van burgerlijk verhuur welke alleen betrekking heeft op leeg onroerend goed.

INSTALLATEURS EN REPARATEURS

Beroepen in het kader van reparatie en/of installatiewerkzaamheden zijn voor de bedrijfsoprichting slechts gebonden aan gebruiksformaliteiten zoals geformuleerd in het laatste gedeelte van deze gids.

Voor wat betreft de BTW-belasting worden alleen de volgende bepalingen in beschouwing genomen:

a- Installatie- of plaatsingswerkzaamheden

Voor wat betreft de installatie- of plaatsingswerkzaamheden heeft de BTW-belasting betrekking op de aan de klant in rekening gebrachte werkzaamheden voor plaatsing, met inbegrip van benodigde onderdelen. De klant draagt daarbij zelf zorg voor de aanlevering van het materiaal dat hij of zij bij derden heeft aangeschaft.

In het geval de installateur producten of onderdelen aanlevert van eigen fabrikaat, is er sprake van installateur/producent, en wordt BTW-belasting geheven over de totale prijs met inbegrip van de waarde van genoemde producten.

b- Reparateurs

Onder reparatie moet worden verstaan het herstellen van gebruikte of beschadigde producten in de oorspronkelijke staat.

Vaak leidt de uitvoering van een reparatie tot het gebruik van benodigdheden of onderdelen die of door de reparateur of door de klant aangeleverd kunnen worden.

- De door de klant aangeleverde benodigdheden: de reparateur factureert in dit geval alleen de prijs van verrichting welke onder de heffingsgrondslag valt.

- **De door de reparateur aangeleverde benodigdheden:** de omzet die in beschouwing moet worden genomen bestaat uit het globaal gefactureerde bedrag met inbegrip van de prijs van de onderdelen.

Echter kunnen reparateurs die hun benodigdheden bij niet-belastingplichtigen aankopen de belasting over alleen de verrichtingen voldoen, mits de benodigdheden of onderdelen apart worden gefactureerd.

c- Maakloonwerker:

Onder maakloonwerker wordt verstaan degenen die verrichtingen doen aan zaken welke niet in eigendom zijn.

De omzet bestaat uit de opbrengst van verrichtingen die in opdracht van de klant worden gedaan.

PLAATSELIJKE CONSUMPTIEVERKOOP

Diensten in het kader van restauratie, café's en openbare aangelegenheden waar plaatselijk wordt geconsumeerd zijn gebonden aan vereiste vergunning voor openingstijden.

De vergunningen kunnen bij de plaatselijke gemeente worden aangevraagd.

Onder plaatselijke consumptie wordt verstaan alle consumptieverkoop in instellingen als cafés, restaurants, bars, ijszaken, theesalons, wagons, beurs- en marktstands, casino's, nachtclubs, verenigingen etc.

De omzet waarover belasting wordt geheven bestaat uit de opbrengst over consumptieverkoop eventueel vermeerderd met nevenwinsten en opbrengsten uit speel-, gok- en muziekatomen, zaalverhuur, entreprijzen van theaterzalen, telefoon, etc.

a- Opbrengsten uit verkoop:

Over de opbrengsten uit plaatselijke consumptieverkoop wordt belasting geheven. Hierover kan geen aftrek plaatsvinden en geen onderscheid gemaakt worden tussen opbrengsten uit verkoop van belastbare producten die buiten de toepassingsfeer van de BTW vallen of opbrengsten uit verkoop van producten die van BTW zijn vrijgesteld.

Zodoende moet een caféhouder belasting over de verkoop van melk betalen (van BTW vrijgesteld product), en kan ook een restauranthouder van zijn omzet de prijs van het brood en het fruit (eveneens van BTW vrijgestelde producten) dat hij óf additioneel in rekening brengt óf bij de totaalrekening laat opnemen niet aftrekken

b- Fooien

Bedragen die bij de klant in rekening worden gebracht in het kader van dienstleveringen of als verplicht fooi zouden strikt gezien onder de belastingheffing vallen.

Het is echter toegestaan dat deze bedragen vrijgesteld worden van belastingheffing mits zij daadwerkelijk als fooi kunnen worden aangemerkt, met andere woorden dat de op de rekening duidelijk staat vermeld dat het fooi betrekking heeft op de door het personeel geleverde diensten en dat de uitbetaling aan al het rechthebbende personeel staat geregistreerd.

Alle nota's dienen hierbij voorzien te zijn van de aantekening "bediening% inbegrepen".

c- Opbrengsten uit speel- gok- en muziekatrmaten

In het algemeen wordt dergelijke apparatuur geëxploiteerd door een automatenexploitant bij tapperijen.

De tapperijhouder verkrijgt van de automatenexploitant een percentage over de opbrengst uit de kas welke bij de omzetberekening dient te worden meegenomen.

d- Overige opbrengsten

Het betreft hier vooral opbrengsten uit telefoon, zaalverhuur, entreebewijzen, wisseloperaties en andere diensten aan klanten. Deze vallen in het algemeen onder de noemer 'extra opbrengsten'.

Deze opbrengsten vallen onder de omzet- en de BTW-belasting.

ANNEX N°1

KAMERS VAN KOOPHANDEL, INDUSTRIE EN DIENSTEN

KvK	ADRES
AGADIR	B.P 240 BD HASSAN II C.P 80001 - TEL: 048.84-71-41/24 FAX : 048.84-54-55
AL HOCEIMA	97 BD MOHAMED V C.P 32000 TEL : 059.98-21-29/37/98 FAX : 059.98-49-04
BENI MELLAL	B.P 271 C.P 23001 TEL : 48-2434 FAX: 048.48-90-54
CASABLANCA	B.P 423 BD MOHAMED V N° 98 C.P. 20001 TEL: 022.26-44-38 FAX 022.26-84-36
EL JADIDA	B.P. 53 AV. FKIH M'HAMED ERRAFIL C.P. 24001 TEL : 022.34-37-85
ELKALAA	IMM. 7 ESC 2/1 ERRAHA C.P 24001 TEL : 044.41-20-56 FAX: 044.41-28-74
ER-RACHIDIA	B.P 6 / BD DE L'OCEAN N° 4 CP. 52001 TEL: 57-35-13 FAX: 055.57-04-48
ESSAOUIRA	10 RUE KAHIRA C.P . 44000 TEL: 044.78-46-66 FAX : 044.78-59-32
FES	B.P.: 2203 BD. ABDELLAH CHEFCHAOUNI PLACE ABDELMOUMEN V.N C.P : 30001 - TEL : 055.62-31-83 FAX : 055.62-68-84
KENITRA	B.P 151 PLACE ADMINISTRATIVE C.P. 14001 TEL: 037.37-10-80
KHEMISSET	B.P 206 RUE CADI AYAD N°21 C.P 15001 TEL: 037.55-21-13
KHENIFRA	B.P. 1 C.P : 54001 TEL : 055.58-64-83/38-45-83
KHOURIBGA	B.P. 67 C.P. 25001 FAX : 044.56-20-04

(Vervolg Annex n°1)

KvK	ADRES
LAAYOUNE	B.P. 265/ 45 AV. MED SALEM C.P. 70001 TEL: 048.89-49-71 FAX: 048.89-49-72
MARRAKECH	B.P. 529 JNAN ELHARTI GUELIZ C.P. 40001 TEL: 044.43-19-51
MEKNES	B.P 325 PLACE ABDELAZIZ BEN DRISS C.P 50001 TEL 055.52-11-10
MOHAMMADIA	B.P. 164 / 25 BD. MED V C.P. 20650 TEL:022.31-43-30
NADOR	BP. 37 / CP. 62001 TEL : 056.60-38-57
OUARZAZATE	BP. 51 - AV. MED V RUE ORIZEN C.P. 45001 TEL 048.88-23-28 FAX : 048.88-54-00
OUED EDDAHAB	IMB. ELBARAKA QUARTIER MY RACHID BP. 111 DAKHLA TEL:049.93.04.20
OUJDA	BP. 413 BD ALLAL BEN ABDELLAH N° 12 C.P. 60001 TEL : 056.68-24-11 FAX : 056.68-24-12
RABAT	BP. 131 / RUE GHANDI C.P. 10000 - TEL : 70-64-44 FAX : 037 70-67-68
SAFI	BP. 224 C.P. 46001 TEL 056.62-30-34
SETTAT	BP. 161 BD. DES F.A.R N° 19 C.P. 26001 - TEL : 40-26-58 FAX : 40-38-68
TANGER	BP. 411/ Bd . PASTEUR N° 41 CP. 90001 - TEL : 039.94-63-37
TANTAN	AV. HASSAN II BP. 583 TEL : 048.87-89-49
TAZA	BP. 203 CP. 35001 TEL 056.67-35-83
TETOUAN	BP. 421 / BD. MED V CP. 93001 TEL: 056.96-39-71 FAX : 96-21-30

ANNEXE N°2

BEROEPSVERENIGINGEN

Association Marocaine des Industries Textiles

58, rue Lugherini – Casablanca

Tel : 022 30 68 45 - Fax : 022 30 04 42

Association de la Mécanique Générale Industrielle de Rectification (A.S.M.I.R)

147, Rue Mohamed Smiha – Casablanca

Tel : 022 30 16 83

Association des Industries de la Construction Mécanique et de la Chaudronnerie Tôlerie

147, Rue Mohamed Smiha - Casablanca

Tel : 022 30 20 34 - Fax : 022 30 92 63

Association Marocaine pour l'Industrie et le Commerce Automobile (AMICA)

625, BD. Mohammed V – Casablanca

Tel : 022 24 28 82 - Fax : 022 24 85 81

Association marocaine des Industries Electriques et Electroniques (A.M.I.E.E)

47, Rue Mohamed Smiha – Casablanca

Tel : 022 30 16 83 - Fax : 022 30 96 63

Association Marocaine de l'Industrie Pharmaceutique

Place de la division Leclerc boulevard Jerrada - Casablanca Tel : 022 23 44 45 - Fax : 022 23 40 90

Association Marocaine de l'Industrie Solaire

5 rue de Midelt - Rabat

Tel : 022 76 89 61 - Fax : 022 76 89 64

Association Nationale des Fabricants de Farine et Huile de Poisson (A.N.A.F.A.P)

Avenue Moulay Abdellah Immeuble A - Agadir

Tel : 048 82 63 09

Association Professionnelle de la Parfumerie

27, Rue Verdi – Casablanca

Tel : 022 24 01 61 - Fax : 022 24 70 77

Confédération Générale des Entreprises du Maroc

23, BD Mohamed Abdou - Casablanca
Tel : 022 25 26 96 - Fax : 022 25 38 39

Fédération des Chambres de Commerce et d'Industrie du Maroc

6, Rue Erfoud, Tour Hassan - Rabat
Tel : 037 76 70 78 - Fax : 037 76 70 76

Fédération Marocaine des Industries du Cuir (F.E.D.I.C.)

47, Rue Planquette - Belvédère – Casablanca
Tel : 022 36 50 42 - Fax : 022 36 61 54

Fédération des Industries Métallurgiques, Mécaniques, Electriques du Maroc (FIMME)

147, rue Mohamed Smiha - Casablanca
Tel : 022 30 20 34 - Fax : 022 30 92 63

Fédération des Industries de la Conserve au Maroc

5, Quartier Longchamps 7 rue Al Yarmouk - Casablanca
Tel : 022 36 50 42 - Fax : 022 36 61 54

Fédération des Industries Chimiques et Parachimiques

36, rue Chaouia ex Colbert - Casablanca
Tel : 022 22 92 15 - Fax : 022 22 56 13

Groupement Professionnel des Banques du Maroc (G.P.B.M)

71, Avenue de l'Armée Royale – Casablanca
Tel : 022 31 16 24 - Fax : 022 31 49 03

Union Nationale des Industries de la Conserve de Poissons (UNICOP)

5, Quartier Long champs N° 7, Rue 5 - Casablanca
Tel : 022 36 50 42 - Fax : 022 36 61 54.

ANNEXE N°3

BANKEN

BANK AL MAGHRIB

277, Av. Mohammed V - B.P. 445 – Rabat
Tel : 037 70 26 26 Fax : 037 70 66 77

ALGEMENE BANK MAROKKO

Place du 16 novembre - Casablanca
Tel : 022 22 12 75 - Fax : 022 20 41 24

ABN AMRO BANK

47, Rue Allal Ben Abdallah – Casablanca
Tel : 022 20 86 00

BANQUE CENTRALE POPULAIRE

101, Boulevard Zerktouni – Casablanca
Tel : 022 22 25 89 Fax : 022 22 26 99

BANQUE COMMERCIALE DU MAROC

2, Boulevard Moulay Youssef – Casablanca
Tel : 022 22 41 69 Fax : 022 29 41 25

BANQUE MAROCAINE POUR L'AFRIQUE ET L'ORIENT

80, Avenue Lalla Yacout – Casablanca
Tel : 022 30 70 70 Fax : 022 30 16 73

BANQUE MAROCAINE DU COMMERCE EXTERIEUR

140, Avenue Hassan II – Casablanca
Tel : 022 26 62 22 Fax : 022 20 00 05

BANQUE NATIONALE POUR LE DEVELOPPEMENT ECONOMIQUE

Place des Alaouites - B.P. 407 – Rabat
Tel : 037 70 60 40 Fax : 022 70 37 06

CITIBANK MAGHREB

52, Avenue Hassan II – Casablanca
Tel : 022 22 41 68 Fax : 022 20 57 23

WAFABANK

163 Avenue Hassan II – Casablanca
Tel : 022 26 51 51 Fax : 022 26 62 02

CREDIT DU MAROC

48 , Boulevard Mohammed V - B.P.13579 - Casablanca
Tel : 022 22 41 42 - Fax : 022 27 71 27

SOCIETE GENERALE MAROCAINE DE BANQUES

55, Boulevard Abdelmoumen – Casablanca
Tel : 022 22 41 34 Fax : 022 26 28 51

SOCIETE MAROCAINE DE DEPOT ET CREDIT

79 Avenue Hassan II - B.P. 296 - Casablanca
Tel : 022 22 41 14 Fax : 022 20 04 35

UNION BANCARIA HISPANO MARROQUI

69,Rue du prince My Abdellah – Casablanca
Tel : 022 22 02 30 Fax : 022 22 22 97

UNION MAROCAINE DE BANQUES

36, rue Tahar Sebti -B.P. 611 - Casablanca

CAISSE NATIONALE DE CREDIT AGRICOLE

2, rue d'Alger - B.P.49 - Rabat
Tel : 037 72 59 20 - Fax : 037 73 25 80

BANQUE MAROCAINE POUR LE COMMERCE ET L'INDUSTRIE

Place des Nations-Unies Casablanca
Tel : 022 22 41 61 Fax : 022 26 57 57

CREDIT IMMOBILIER ET HOTELIER

187, Avenue Hassan II – Casablanca
Tel : 022 20 30 33 Fax : 022 22 37 48

BANQUE AL AMAL

288, Bd Mohamed Zerktoni Casablanca
Tel : 022 22 69 26 Fax : 022 22 69 30

GROUPEMENT PROFESSIONNEL DES BANQUES DU MAROC - 71, Avenue des FAR, Casablanca

Tel : 022 31 16 24 Fax : 022 31 49 03

ATTIJARI INTERNATIONAL BANK

58, Bd Pasteur - Tanger - Tel : 9.33 44 01 - Fax : 9.33 44 02

BANQUE NATIONALE DE PARIS

Tanger, zone franche - Port de Tanger
Tel : 33 00 00 Fax : 33 06 00